

Бондар В. С.

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЧИМА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У статті наведено деякі результати дослідження проблем сучасної молоді. Увагу насамперед звернено на ставлення молоді до соціально-політичних структур, корупції, політичних напрямків, економічної системи та відносин між державою й громадянами.

Питання соціально-політичних орієнтацій сучасної української молоді є сьогодні вкрай актуальним. Багатоманітність політичних партій, напрямків та рухів надають можливість молодим людям, з одного боку, поглибити свої уявлення та знання про них та обрати пріоритетні для себе напрямки, а з іншого - стають причиною розпорошеності в уявленнях та складності у виборі. Тому зацікавленість цією проблематикою соціологів є цілком виправданою, адже саме сьогоднішня молодь визначатиме напрямки розвитку суспільства у майбутньому.

Назагал молоді люди не схильні довіряти структурам та організаціям, що існують сьогодні в Україні. Серед них чільне місце посідають політичні партії, Парламент, Президент України, Адміністрація Президента України та міліція. Українська молодь найбільше довіряє родичам та друзям, навчальним закладам, засобам масової інформації та церкві. (За даними опитування, проведеного у листопаді 2002 року, Фондом «Демократичні ініціативи» та Київським міжнародним інститутом соціології. Було опитано 519 молодих людей віком від 16 до 34 років включно. Вибірка репрезентативна за статтю, віком, освітою, регіоном проживання та типом поселення.) (Див. табл.)

Якщо порівняти дві вікові категорії: молодих людей віком 15-24 роки та 25-34 роки, то родичам вони схильні довіряти практично однаково (94,3 % та 94,5 % респондентів відповідно). Друзям (92,2 % та 87,9 % відповідно), засобам масової інформації (71,6 % та 64,0 %) та церкві (67,9 % та 64,1 %) респонденти молодшої вікової категорії схильні довіряти більше, ніж старші, а от навчальним закладам, навпаки, дещо менше. Що ж стосується структур, яким молодь не довіряє, то молодші однаково недовіриливо ставляться до політичних партій (85,0 % респондентів

віком 15-24 роки та 84,2 % респондентів віком 25-34 роки). Щодо інших структур, то, в переважній більшості, рівень недовіри до них старшої молоді є вищим. Наприклад, скоріше не довіряє чи зовсім не довіряє Парламенту 77,0 % респондентів віком 25—34 роки та 71,6 % - віком 15—24 роки, Президенту України - 74,3 % та 70,4 % відповідно, Адміністрації Президента України - 70,3 % та 68,3 % респондентів відповідно, міліції - відповідно 72,2 % та 63,5 %.

Звертаючись до розподілу відповідей за гендерним критерієм, необхідно зазначити, що рівень довіри жінок до 11 з 19 перелічених структур є вищим порівняно з довірою до них чоловіків. Чоловіки ж частіше за жінок схильні довіряти недержавним організаціям (34,1 % та 22,1 %) та страховим організаціям (26,8 % та 23,8 %). Молоді жінки, порівняно з чоловіками, більше схильні не довіряти недержавним організаціям (61,9 % респондентів-жінок проти 53,3 % респондентів-чоловіків), страховим організаціям (66,9 % проти 61,3 %) та парламенту (77,0 % проти 71,6 %).

Окрім спроби визначити рівень довіри молодих людей до тих чи інших структур та організацій, що існують сьогодні в Україні, цікавим було дізнатися, наскільки часто, на їхню думку, трапляються випадки, коли для вирішення тієї чи іншої справи є прийнятним дати хабара або зробити яку-небудь послугу чиновнику. 41,8 % респондентів вважають, що такі випадки бувають досить часто, та ще 32,9 % обрали варіант «дуже часто». 12,9 % респондентів вважають, що таке трапляється досить рідко, а 7,9 % зазначили, що таких випадків практично не буває.

Чим старші молоді люди, тим менш оптимістичні їхні відповіді на це запитання: 9,8 % респондентів, що входять до вікової групи 15—24 роки, вказали, що таких випадків практично не

Таблиця. Довіра молоді до соціальних структур, %

№	Структура	Повністю довіряю	Скоріше довіряю	Скоріше не довіряю	Зовсім не довіряю	Важко сказати
1.	Засобам масової інформації	10,4	57,1	19,7	11,2	1,5
2.	Політичним партіям	1,2	11,0	48,7	35,8	3,1
3.	Державним установам	4,1	31,1	37,5	21,3	6,0
4.	Судам	7,5	30,1	33,5	22,9	5,8
5.	Міліції	4,6	21,1	38,3	29,7	3,3
6.	Прокуратурі	6,7	32,2	32,4	23,1	5,6
7.	Банкам	9,5	34,2	28,2	20,5	7,7
8.	Недержавним організаціям	2,5	25,7	32,6	24,9	14,3
9.	Медичним установам	11,8	49,1	26,4	10,6	2,1
10.	Страховим організаціям	4,6	20,7	36,7	27,4	10,6
11.	Навчальним закладам	19,5	57,1	14,7	5,4	3,3
12.	Армії	12,4	35,5	23,6	17,6	11,0
13.	Профспілкам	4,6	26,7	30,2	22,1	16,1
14.	Адміністрації Президента України	2,9	17,6	34,2	35,7	9,7
15.	Президенту України	4,2	17,1	29,9	42,6	6,2
16.	Парламенту	1,5	17,3	38,0	36,4	6,7
17.	Церкві	27,9	38,0	12,1	10,6	11,4
18.	Родичам	65,1	29,3	3,3	1,0	1,3
19.	Друзям	47,9	42,1	6,6	1,9	1,5

буває, і тільки 6,2 % більш старших респондентів обрали такий варіант відповіді. Що ж до розподілу за тендерною ознакою, то жінки частіше за чоловіків вважають, що подібні ситуації трапляються досить часто в житті (78,2 % жінок проти 71,4 % чоловіків).

Якщо говорити про те, чи доводилося респондентами особисто стикатися з випадками корупції, хабарництва тощо, то переважна частина опитаних дала ствердну відповідь (58,5 %). З них указали на те, що таке трапилося лише раз, 4,4 % респондентів; траплялося, але рідко - 29,5 %; траплялося досить часто (кілька разів на рік) - 17,7 %; траплялося дуже часто (кілька разів на місяць) - 5,2 % та трапляється постійно (щодня) - 1,7 %. А 38,7 % опитаних відповіли, що їм особисто не доводилося стикатися з такими випадками. Серед останніх молодих людей віком 15-24 роки значно більше, ніж молоді старшої вікової групи (43,1 % та 34,8 % респондентів відповідно), їх більше й серед тих, хто стикався з подібною ситуацією в своєму житті лише раз (6,1 % проти 2,9 %). А от серед тих, хто дуже часто або навіть постійно стикається з подібними випадками, молоді віком 25-34 роки набагато більше («дуже часто» — 7,0 % проти 3,3 % віком 15-24 роки та «постійно» - 2,6 % проти 0,8 %).

Цікавим виявилось питання про ставлення молоді до служби в армії. 50,9 % респондентів вказали на те, що кожний справжній чоловік повинен пройти службу в армії. Так вважають 56,0 % молодих чоловіків і 45,8 % жінок. Серед прихильників цієї точки зору 52,7 % респондентів старшої вікової групи. Відповіді інших респондентів майже однаково поділилися між тими, хто вважає, що служба в армії - це обов'язок перед державою, який потрібно виконати, навіть якщо це не відповідає власним інтересам (20,4 %), та тими, для кого служба в армії - безглузде та небезпечне заняття, і необхідно за всяку ціну ухилитися від цього (22,2 %). А от щодо розподілу за віковим критерієм, то молодші скоріше схильні розглядати службу в армії як обов'язок перед державою, який потрібно виконати (23,2 %), а старші — як безглузде та небезпечне заняття (20,7 %).

Цікавим було дізнатися думку молоді щодо її політичних уподобань. На запитання «Якою мірою Вас цікавить політика?» молоді люди переважно вказували, що політика цікавить їх середньою мірою - 38,7 %, малою мірою - 23,3 % та зовсім не цікавить - 25,8 %. І тільки 3,9 % та 7,9 % респондентів вказали, що дуже або великою мірою цікавляться політикою. Отже, молодь сьогодні все ж залишається доволі аполітичною.

Серед тих, кого цікавить політика, чоловіків значно більше, ніж жінок (14,5 % проти 8,9 % респондентів відповідно), їх дещо більше і серед тих, кого політика не цікавить зовсім - 27,5 % проти 24,1 %. А от щодо розподілу за віком, то серед тих, хто тією чи іншою мірою цікавиться політикою, більше молоді віком 25—34 роки, ніж тих, кому до 25 років. Серед останніх більш як чверть (26,8 % респондентів) зовсім не цікавляться політичними подіями.

Якщо говорити про те, які політичні напрямки є близькими сучасній українській молоді, то насамперед це екологічний та природоохоронний (22,5 %), соціал-демократичний (19,5 %) та націонал-демократичний (11,0 %). Найменше молоді серед прихильників соціалістичної ідеології (1,3 %). Однак необхідно зазначити, що 31,2 % молодих людей взагалі не змогли визначитися зі своїми пріоритетами та ще 2,7 % відмовилися відповідати на це запитання.

Молоді віком 15-24 роки більше імпонують екологічний та природоохоронний (21,5 %), соціал-демократичний (19,9 %) та націонал-демократичний (9,3 %) напрямки.

Їх більше і серед тих, хто не зміг визначитися з відповіддю (34,6 %). Такі самі ідейні уподобання й у більш старшої молоді, віком 25-34 роки: екологічний та природоохоронний (23,8 %), соціал-демократичний (19,0 %) та націонал-демократичний (12,5 %) напрямки. Значущою є відмінність у прихильності до комуністичного напрямку, яку більше поділяє старша молодь (7,0 % серед молоді 25-34 років і 4,5 % серед молоді 15-25 років).

Майже 20 % як чоловіків, так і жінок поділяють соціал-демократичні ідеї. Проте молоді жінки віддають перевагу екологічному та природоохоронному напрямку (27,6 % проти 17,6 %). А от чоловіки більш схильні цікавитися націонал-демократичною (13,7 % проти 8,2 %) та комуністичною (7,3 % проти 4,3 %) ідеологією.

Цікавим є питання про те, яку економічну систему, з точки зору молодих людей, необхідно мати в Україні. Більшість респондентів (42,2 %) вважає, що слід створити рівні можливості для державного управління економікою та розвитку приватного підприємництва. Ще 18,7 % вважають, що необхідно надати шлях для розвитку приватного підприємництва, зберігаючи деякі можливості для державного управління економікою. 14,5 % респондентів вважають, що необхідно відновити державне управління економікою, зберігаючи деякі можливості для приватно-

го підприємництва. За те, щоб надати свободу приватному підприємництву без будь-якого державного втручання, висловилися 11,6 %, а от за те, щоб відновити державне управління економікою без будь-якого приватного підприємництва - 7,1 % респондентів.

Молоді люди віком 25-34 роки надають перевагу досить поміркованим варіантам можливо-го економічного розвитку країни: 45,8 % (проти 38,2 % молоді 15-24 роки) за те, аби створити рівні можливості для державного управління економікою та розвитку приватного підприємництва та 15,4 % (проти 13,4 % серед молодших) — щоб відновити державне управління економікою, зберігаючи деякі можливості для приватного підприємництва. Молоді віком 15—24 роки значно більше серед тих, хто вважає, що треба надати свободу розвитку приватного підприємництва, зберігаючи деякі можливості для державного управління економікою (21,5 % проти 16,1 % серед старших). А також вони більш схильні обирати крайні варіанти розвитку економічної системи: 12,6 % за свободу приватного підприємництва (проти 10,6 %), а от перехід до повного державного управління молодші та старші підтримують однаково (відповідно 7,3 % та 7,0 %).

Щодо тендерного розподілу, то однакова кількість молодих чоловіків та жінок (14,5 % та 14,4 % відповідно) хотіли б відновити державне управління економікою, зберігаючи деякі можливості для приватного підприємництва. Жінки дещо більше, ніж чоловіки, схильні надавати перевагу таким варіантам економічного розвитку, як створення рівних можливостей для державного управління економікою та розвитку приватного підприємництва (45,9 % проти 38,5 % серед чоловіків) та відновлення державного управління економікою без будь-якого приватного підприємництва (відповідно 7,8 % та 6,5 %).

Також цікаво було дізнатися думку молодих людей щодо того, якими повинні бути стосунки між державою та її громадянами. Переважна більшість респондентів (62,7 %) висловилися за те, що держава повинна турбуватися про всіх своїх громадян, забезпечувати їм пристойний рівень існування. 28,0 % вказали на те, що держава повинна встановлювати єдині для всіх «правила гри» та стежити за тим, щоб вони не порушувалися. І тільки 8,3 % зазначили, що держава має якомога менше втручатися в життя та економічну активність своїх громадян. Серед прихильників двох останніх альтернатив переважає молодь

віком 15-24 роки (31,0 % проти 25,3 % та 9,4 % проти 7,3 % відповідно) та здебільшого чоловіки (29,5 % проти 26,5 % та 11,1 % проти 5,4 % відповідно). Жінки ж та молоді люди більш старшого віку схильні бачити в державі насамперед інституцію соціального забезпечення громадян (66,9% проти 58,6 % та 67,4 % проти 57,6 % відповідно).

Тож, підбиваючи деякі підсумки, хотілося б зазначити, що громадська активність молоді сьогодні є дуже низькою — 90 % молодих людей не бере участі в діяльності жодної громадської організації, а безпосередньо політичною діяльністю займається лише 1,5 % опитаних. Серед політичних напрямків молодь найбільш схильна підтри-

мувати екологічний, соціал-демократичний та націонал-демократичний. Молодь із недовірою ставиться до керівних державних інституцій, особливо до Верховної Ради, Президента, Адміністрації Президента, політичних партій. Довіра переважає у ставленні до церкви, засобів масової інформації, родичів та друзів, медичних установ, навчальних закладів. Ліберальні цінності не є досить популярними у молодіжному середовищі. Питання, що важливіше - особиста свобода чи рівність, більшість молодих людей вирішує на користь рівності. Молодь схиляється до думки, що держава має піклуватися про всіх своїх громадян, забезпечуючи їм пристойний рівень існування.

V. Bandar

SOCIAL-POLITICAL PROBLEMS FROM THE POINT OF VIEW OF MODERN YOUTH

In this article the survey results of the problems that of youth are presented. The attention, above all, is paid to attitude of the youth to the social-political structures, corruption, political trends, economic system and relations between state and citizens.